

Taboedoorbrekende klassieker

De eerste zin van een boek is voor de schrijver meestal de moeilijkste. Voor de lezer is het juist een van de belangrijkste. Je moet geprikkeld worden om verder te lezen. Tijdens de voorbereiding op een studiereis las ik *Heldenangst*, het herontdekte boek *La Peur* van Gabriel Chevallier uit 1930. Het verhaal begint in de zomer van 1914. Alle tekenen wijzen erop dat de oorlog op uitbreken staat, maar de meeste mensen doen liever alsof er niets aan de hand is. Als ze de mogelijkheid van een oorlog al serieus nemen, dan gaan ze er gemakshalve vanuit dat deze daarginds zal worden uitgevochten, en niet hier. In dit boek luidt de eerste zin: 'De brand smeulde al diep in Europa, en het zorgeloze Frankrijk, in lichte jurkjes, strohoeden en flanellen pantalons, pakte zijn koffers om met vakantie te gaan'.

In het boek ontkracht Gabriel Chevallier (1895-1969) het mythische beeld van 'de dappere soldaat'. Soldaten zijn net mensen. Ze vergaan van angst wanneer ze de dood in de ogen kijken. Chevallier schreef met dit boek zijn ervaringen in de Grote Oorlog van zich af. Hij doorbrak daarbij een enorm taboe: het overheersende gevoel bij soldaten in een oorlog is niet daadkracht of moed, en al helemaal niet vaderlandsliefde. Nee, soldaten worden verlamd door angst, schrik, vrees en pure paniek. Net als Chevallier zelf neemt de hoofdpersoon, Jean Dartemont, op negentienjarige leeftijd dienst in het Franse leger. Hij heeft geen flauw benul van wat hem te wachten staat.

Opgezweept door de euforische oorlogsstemming die weerklinkt door de straten van Frankrijk besluit de jonge Jean zich aan te sluiten bij het Franse leger. Tot dan toe leidt

hij een beschermd leven waarin hij zijn geest verrijkt met hoogstaande literatuur en filosofische universiteitscolleges. Ondanks zijn stiekeme weerzin tegen oorlog, heeft hij toch het gevoel dat hij móet vechten om niets van het avontuur te missen. De jonge soldaten - als wijlen Kurt Vonnegut zich tot rekruten richtte, sprak hij hen stevast en met veel liefde aan met *babies* - komen in een hel terecht.

Dartemont is al helemaal niet geschikt voor het soldatenleven. Als intellectueel kan hij de fysieke proeven niet aan, maar wat hem helemaal onbruikbaar maakt, is zijn vermogen om over zichzelf na te denken. Door de ogen van Dartemont laat Chevallier het compleet absurde van oorlog zien. Waarom zou een man een andere man, die hij van haar noch pluim kent, doden louter en alleen omdat een groep officieren besloten heeft dat hij de vijand is? Bovendien merkt Dartemont ook wel dat het leven van de eigen soldaten voor die officieren maar weinig waard is. Chevallier haalt de romantiek die soms rond oorlog hangt, hard onderuit. Het subversieve karakter van *Heldenangst* doet erg denken aan het deel van *Voyage au bout de la nuit* dat zich tijdens de Eerste Wereldoorlog afspeelt. Chevallier beperkt zich tot droge vaststellingen. Die observaties en bedenkingen zijn echter zo intelligent en sterk geformuleerd dat *Heldenangst* de term klassieker zeker verdient. Zonder scrupules beschrijft hij tot in het levendigste detail de verwondingen die Jeans medesoldaten oplopen in de strijd. Van afgerukte benen tot leeggelopen hersenpannen, hij laat geen kans onbenut om de gruwelijkheden van de oorlog met tot in detail uiteen te zetten. Met behulp

Heldenangst (in 1930 verschenen onder de titel *La Peur*) -
Gabriel Chevalliers 297 blz.,
 € 24,90 | Uitgeverij Cossee: 2010

van deze beschrijvingen legt Chevallier de kwetsbaarste kant van de soldaat bloot, namelijk zijn angst om dood te gaan. Jean weet zich te ontworstelen aan deze angst. Hij ontdekt dat wanneer je accepteert te zullen gaan sterven, je boven jezelf uit kunt stijgen en tot meer in staat bent dan je ooit had gedacht. Naast bitterheid legt Chevallier ook een onverwacht soort humor aan de dag die een verfrissende uitwerking heeft op de zware oorlogssituaties waarmee Jean te maken krijgt. Zo omschrijft Chevallier op komische wijze hoe een Franse soldaat per ongeluk door een medekameeraad wordt verwond en hier nog blij om is ook.

Tot slot een detail dat zeker niet onopgemerkt mag blijven. Op het omslag van *Heldenangst* prijkt een foto van Duitse jongens uit de Hitlerjugend, opvallend, aangezien het verhaal zich tijdens de Eerste Wereldoorlog afspeelt. Al met al is *Heldenangst* een eerlijk, nuchter en nietsverhullend boek over de mens in de de loopgravenoorlog.

Martin Bezemer